

De Tweede Wereldoorlog door de ogen van Marchien Kuipers

Auteur: Ardy Kuipers

Fotoresearch en lay-out: Michiel Praal

Auteur Ardy Kuipers: *“Marchien Fokker-Kuipers (1921-2002) was mijn tante. De zus van mijn vader Dries Kuipers die in het naoorlogse Scheveningen vlak bij ons woonde en die ik daardoor heel goed gekend heb.*

Dries Kuipers en mijn moeder Marietje van Proosdij (over wie ik eerder schreef in Oorlogsverhalen), tante Marchien Kuipers, oom Dirk Fokker en vader Willem Kuipers waren actief in het verzetswerk/ de illegaliteit.

Foto van Marchien Kuipers

Marchien heeft veel verhalen nagelaten die ze begin jaren '90 voor haar kinderen op cassettebandjes heeft ingesproken. Ze was daar zelf heel bescheiden over en wilde het eigenlijk met niemand anders dan de directe familie delen. Ze zou zeker niet gewild hebben dat al die gesproken verhalen openbaar zouden worden. Maar ik heb gemeend dat ze té belangrijk zijn om in de vergetelheid te raken en om die reden heb ik ze met toestemming van mijn nichten toch beschikbaar gemaakt. Daarbij heb ik voor de leesbaarheid en uit respect voor Marchien de ik-vorm soms vervangen door beschrijvende tekst. Ten behoeve van de website Oorlogsverhalen heb ik de verhalen die betrekking hebben op de mobilisatie en de oorlog hieronder beschreven.

Het resultaat is een ooggetuige verslag van het leven in de 2^e wereldoorlog. Soms ook het “gewone” dagelijkse leven, maar gezien door de ogen van een jonge vrouw die genoeg moed had om ook verzetswerk te doen. Schokkend en soms grappig. Ernstig en gevaarlijk. De indeling in paragrafen is een keuze van mij.

Af en toe heb ik een kleine eigen toevoeging gedaan, voor beter begrip, ook voor de jongere generatie. Dat ziet er zo uit: (AK: toegevoegde tekst) en soms heb ik toegevoegd (lacht) of (lachend) omdat die lach zo kenmerkend was voor haar, voor haar leuke manier van vertellen, voor haar soms ontroerende bescheidenheid en voor de intensiteit waarmee ze de bandjes heeft gemaakt.

Voor mij was mijn tante Marchien een zeer dierbaar persoon en ik heb met liefde en plezier al deze verhalen opnieuw beluisterd en vormgegeven”, aldus Ardy Kuipers.

Personen

- Marchien Kuipers, hoofdpersoon
- Dirk Fokker, haar verloofde, lid van de Albrechtgroep Willem Kuipers, haar vader (AK: mijn opa)
- Jannetje Kuipers-Kanis, haar moeder

- Roel Kuipers, haar oudste broer
- Dries Kuipers, haar oudere broer (*AK: mijn vader*), lid van de Albrechtgroep
- Hr Mooiweer, beheerder postknooppunt van koeriersters en lid van de Albrechtgroep

Organisatie

Albrechtgroep, de belangrijkste groep voor het verzamelen van militaire inlichtingen die ten tijde van de Tweede Wereldoorlog in Nederland actief was.

Nieuwersluis 1926, vlnr moeder Jannigje, Marchien, vader Willem, broers Roel en Dries

Oorlogsdreiging, 1939

Marchien woonde in haar jeugd met haar familie (vader moeder en twee broers) aan het Zandpad in Nieuwersluis naast de toenmalige Koning Willem III kazerne (*AK: nu onderdeel van penitentiaire inrichting*), aan de oostkant van de Vecht. Haar vader werkte daar.

Het was 1939 en zij was 18 jaar.

Steeds vaker hoorde zij op de radio met afgrijzen de redevoeringen van Hitler. Hij zweepte de mensen op en die schalden dan terug: 'Sieg Heil Sieg Heil!'

Ze gruwde ervan.

Als hoedenmaakster had zij op haar werk al iets kunnen ervaren van de dreiging omdat op het hoedenatelier meerdere gevluchte Jodinnen uit Duitsland en Wenen werkten.

Op 28 augustus 1939 werd de mobilisatie afgekondigd en de volgende dag moesten alle militairen zich melden. Haar verloofde Dirk ook en die vertrok naar zijn mobilisatie bestemming maar waar dat was mocht hij niet doorgeven. Maar zijn vader ging het uitzoeken en het bleek dat Dirk was vertrokken in de richting van Veenendaal.

Marchien ging met een vriend op de fiets naar Veenendaal, waar ze na veel rondfietsen een artillerie afdeling vonden in een school en daar verbleef Dirk (*foto links*).

Tegenover de school woonde een aardige familie Hardenveld die hun huis gastvrij openstelden en de soldaten van tijd tot tijd van lekkere hapjes voorzag.

Dirk Fokker

Marchien mocht daar elke veertien dagen het weekend komen en het andere weekend was Dirk thuis, "Dus we zaten op rozen" zegt ze daarover.

Broer Dries was ook opgeroepen, die zat in Achterberg. En broer Roel, inmiddels getrouwd woonde in Den Haag.

Zelf woonde Marchien nog bij haar ouders in Nieuwersluis.

Marchien: "Het was natuurlijk toch wel ineens een heel andere tijd geworden en daarmee een heel vreemde gewaarwording. Maar Veenendaal, dat zal ik van mijn leven niet vergeten, wat we daar veel goeie mensen hebben ontmoet. Nou, die mogen geprezen worden."

Grebbe linie

Veenendaal lag in de Grebbelinie en Dirk moest met zijn mannen de verdedigingswerken aanleggen. Dat waren niet alleen soldaten maar er waren ook burgerwerklui bij.

Leden van de Tweede Kamer kwamen een keer op bezoek bij Dirks stelling.

Tweede Kamerleden bij een anti-tankgracht Grebbelinie

Het gebied werd geïnundeerd maar helaas volgde op die inundatie een zeer strenge winter.

Het vroom dat het kraakte en de inundatie bevroor ook. Dat was natuurlijk een gevaarlijke situatie, want de bedoeling van de inundatie was dat je er niet overheen kon.

De anti-tankgracht moest daarom dag en nacht opengehouden worden.

Zo gebeurde het op een nacht waarin het meer dan 20 graden vroom dat Dirk wacht had.

Hij moest controleren of de zaak goed opengehouden werd, maar in het donker is hij onverhoeds die tankgracht ingelopen. Kopen onder en hij kon niet op de kant komen.

Hij was alleen en had een zwaar uniform aan. Dat was een heel benarde situatie maar uiteindelijk is het hem toch gelukt eruit te komen. Hij heeft hard gelopen naar de wachtpost en moest vervolgens nog weer een flink stuk hardlopen voordat hij bij zijn kamer terug was en droge kleding aan kon trekken. Een heel riskante onderneming, maar goed afgelopen.

Toegenomen dreiging

In Nederland werd de situatie steeds dreigender.

De familie Kuipers kreeg formulieren omdat Marchien en haar moeder mogelijk zouden moeten evacueren.

Vader Kuipers was militair en als er oorlog zou komen zou hij een andere taak hebben.

Daarom moesten moeder en Marchien er op letten dat zij mee zouden kunnen als die evacuatie er kwam. De mensen werden vast in groepen ingedeeld en in hun geval was dat samen met de mensen die in hetzelfde rijtje huizen woonden.

Daarnaast kregen ze een oproep of ze, als er geïndundeerd werd, mee wilden werken om dan het vee uit de polders weg te krijgen en te verplaatsen naar hoger gelegen gebieden.

Dat moest gebeuren bij Nieuwersluis, waar een boerderij was aangewezen waar de koeien dan verzameld moesten worden om vandaar weer verder verplaatst te worden.

Marchien en haar moeder hadden zich daarvoor opgegeven.

Zij moesten dan voor het eten zorgen voor de boeren die het vee moesten vervoeren. Moeder was als de dood voor koeien maar ze gaf zich toch op omdat Marchien het ook deed.

Inmiddels was het mei 1940. Zo nu en dan werden verloven ingetrokken en het leek echt menens te worden.

Moeder en Marchien werd gevraagd bij de doorvoerboerderij te komen om te zien hoe het daar ingericht was. Er stonden grote blikken met stampotten en er was zo'n grote kookpot waar je de was in kon koken, waar die stampot in opgewarmd moest worden. Verder stonden er heel lange schragentafels en waren er stapels borden en grote blikken met koffie. Er was voor alles gezorgd.

Mei 1940

Op vrijdag 10 mei werd Nederland wakker door ronkende vliegtuigen die laag overvlogen.

Marchien "We dachten: wat gek, wat is dat? We deden de radio aan en kregen steeds opnieuw alarmerende berichten van Bureau Luchtwachtdienst dat er parachutisten waren geland. En dat was op verschillende plaatsen, vooral bij Rotterdam en de Moerdijk, maar ook bij Bilthoven. En bij alle vliegvelden vooral ook.

Je kan je niet voorstellen hoe je dat ervaart, want ergens, ergens... lijkt het een film,... maar toch viel het bovenop je."

In de loop van die dag waren er ook luchtgevechten. Dat ging om tweedekker-vliegtuigen met zo'n zware brom, omhoog en omlaag koersend en er werden schoten gehoord."

"Verder gebeurde er eigenlijk weinig maar je volgde alles met grote spanning. Na een tijdje hadden ze toch parachutisten gevangengenomen. Ik herinner me nog dat ik stond te kijken. Ik keek naar ze; dat was dus de vijand die daar liep.

Ik had ze wel...ik weet zelf niet wat ik wou, ik was als versteend en ik wou ze ook wel de kop inslaan, want inmiddels waren er allerlei berichten dat die Duitsers optrokken en daarom werden bruggen opgeblazen, de bruggen in de oost-westverbindingen, want die Duitsers moesten niet over de rivieren komen..."

Omdat vader Willem Kuipers als militair ergens anders heen was gegaan waren Marchien en haar moeder alleen thuis net als de buurvrouw met haar kleine dochtertje. Daarom gingen ze bij elkaar slapen; ze legden bedden op de grond, want durfden ook niet goed boven te slapen, uit angst dat er iets op het dak viel.

Radio aan

De hele nacht hadden ze de radio aan, met alsmaar de berichten van Bureau Luchtwachtdienst en dat ging maar door.

Marchien: "Dan was dát gebombardeerd en dan weer dát; we hadden een slechte tijd. En we kregen de volgende dag al bericht dat wij werden verwacht voor evacuatie én als hulp bij het verplaatsen van de koeien.

Het was die zondag (12 mei) Pinksteren. We hadden zoals je dat dan doet voor de feestdagen flink voedsel ingeslagen maar alles liep zo raar...we moesten eerste Pinksterdag komen om als koeienhulp te fungeren en dat hebben we ook gedaan.

Je had daar een briefje voor nodig als bewijs dat je van de ene plaats naar de andere mocht. Dat moest ik op het Gemeentehuis halen en je kreeg er een stempel op wat je aan de militairen moest laten zien.

En zo gingen wij naar die boer waar de koeien moesten komen en dat was best dramatisch. Die koeien waren niet op tijd gemolken en loeiden echt verschrikkelijk.

En mijn moeder was zo bang voor koeien en stond met een bezem in haar handen, die ze overdwars voor zich hield, want intussen werd van ons verwacht dat de koeien niet door de moestuin van die boer zouden gaan.

Wij stelden ons daar op, mijn moeder met die bezem dwars voor zich en toen kwam er zo'n koe loeiend in haar richting en ze smeed die bezem van zich af en naar die koe z'n kop en zette het op een lopen ...*(schiet in de lach)*.

Later waren wij meer bij die boer in de keuken bezig om te koken en koffie te zetten. Want die boeren zorgden natuurlijk ook wel voor hun eigen vee, dus wij moesten vooral voor de mensen zorgen. Gelukkig. Maar het was toch een heel droevig gezicht en iedereen was heel gedeprimeerd."

Evacuatie

De volgende dag moesten ze als evacu  vertrekken met onbekende bestemming. Om 5 uur moesten ze zich melden bij een bus bij de Vechtbrug.

Mensen probeerden in huis nog wat op te ruimen. Er werd wat kleding bij elkaar geraapt en bij de familie Kuipers stond nog een pan met vlees bedoeld voor het Pinksterdiner.

Maar wie niet weg hoefde had zelf al genoeg.

Dus ze moesten die pan achterlaten en hebben er later in de oorlog nog vaak aan teruggedacht.

De bus reed naar Crailoo, naar een rangeerterrein van de spoorwegen.

Marchien: "Daar lagen allemaal bielzen opgestapeld. Daar hebben we de nacht doorgebracht. Er waren mensen die hadden dekens bij zich en die spreiden ze uit over die bielzen en dan maar zien te slapen op een soort trap van bielzen, terwijl je het aan de horizon alsmaar zag oplichten en het geluid hoorde van schieten van de Grebbe, want je zat daar natuurlijk niet zo ver van de Waterlinie af en je hoorde de vliegtuigen overkomen.

Het was heel naar en we zaten daar te wachten op een trein die ons verder zou vervoeren. Er was ook een soort Rode Kruispost en in die nacht overleed er iemand en er werd een kind geboren en er waren veel mensen met kleine kinderen die natuurlijk aan het huilen waren, de hele nacht buiten....

En dan weet je dat dáár ergens Dirk en Dries zitten en dan denk je ooh en waar zou pa zijn. 't Was allemaal maar moeilijk hoor!"

Bij het krieken van de dag reed de stoomtrein voor en via Amsterdam reden ze naar Heiloo. Vanaf het station liepen ze langs een heel lange laan midden op de weg, want verkeer was er niet en het was 's morgens een uur of tien.

Ze liepen daar met z'n allen, ontheemd, met pak en zak, een lange stroom mensen met huilende kinderen onder die hoge rechte bomen van de Kennemerstraatweg

Maar, zegt Marchien, “We waren toch ook wel giechelig. Van de zenuwen natuurlijk. En ook omdat mensen die ons zagen langskomen in snikken uitbarstten, de handen voor het gezicht, oh oh oh oh wat moet er toch gebeurenen wij hadden soms de slappe lach om niks. We werden ingedeeld via lijsten waar onze namen op stonden en die mensen kregen dus inkwartiering van burgers en...ja, daar kwam ruzie van.

Want er waren mensen die rekenden op twee dames en die kregen bijvoorbeeld drie kinderen of die kregen twee mannen en die namen dat dan niet. Die wilden ze niet hebben en dan stonden de evacués weer te huilen en dan moesten de groepsleiders weer bemiddelen. Oh, het was zooo dramatisch en toch, we hadden zo de zenuwen dat we er ook weer om konden lachen.”

Marchien en haar moeder kwamen heel goed terecht bij een erg zorgzaam ouder echtpaar, waar ze gastvrij werden ontvangen.

De volgende dag vond het bombardement van Rotterdam plaats.

Marchien: “Wij stonden achter in die tuin en je zag allemaal dikke donkere wolken. Later hoorden we dat Rotterdam gebombardeerd was, We voelden ons zo afgestompt; je wist niet meer hoe je het moest verwerken allemaal.

Die dag en avond klonterden we zo maar wat samen op de Kennemerstraatweg, waar iedereen uit ons dorp bij elkaar kwam. 's Avonds om een uur of acht kwam daar een militaire colonne voorbij. Ineens werd op de radio bekend gemaakt dat generaal Winkelman had gecapituleerd omdat Rotterdam was gebombardeerd en omdat als zij zich niet overgaven Utrecht en Amsterdam platgegooid zouden worden.

En we zagen dat die colonne, die dat bericht blijkbaar ook hoorden, steeds langzamer ging rijden en op het laatst stonden ze stil...ja...dat was heel dramatisch. Tenslotte werd het Wilhelmus gespeeld en iedereen begon te huilen en ik nou ook *(AK: ik hoor op het bandje dat dit haar heel erg emotioneert)*

Het was net of ik helemaal verstaend was vanbinnen. En nu vind ik het nog moeilijk om te vertellen.”

Diezelfde avond werd bekendgemaakt dat alle militairen waren teruggetrokken omdat het geen zin had de strijd voort te zetten. Alleen in Zeeland werd nog gevochten.

En die avond hoorden de évacués ook dat ze weer naar huis mochten.

In het centrum van Heiloo stonden de volgende morgen een paar lange open vrachtauto's en iedereen rende daarheen. Of je erop kon klimmen hing ervan af of iemand die er al op was zijn hand naar je wilde uitsteken, maar ze hadden geluk en kwamen op de eerste vrachtauto terecht.

Moeder hoorde bij de ouderen en werd met de rug naar de cabine van de vrachtauto gezet zodat ze een beetje uit de wind zat.

Marchien: “En mijn moeder (lachend) kon toch altijd lachen, ook al was het naar. Ze had het zo koud, mooi weer maar heel erg koud en we waren natuurlijk niet gekleed op zo'n gebeurtenis. Mijn moeder had een donkerblauwe jas aan en die had ze helemaal over haar

hoofd getrokken. Toen we in de buurt van Haarlem kwamen keek ze door een knoopsgat van haar jas en zei: 'nou zie ik voor het eerst van mijn leven de bollenvelden maar dat ik dat nou zittend op een vrachtauto door een knoopsgat zou zien had ik me nooit kunnen voorstellen.'

Op die weg tussen Haarlem en Amsterdam zagen we de eerste Duitse motorrijders. Duivels in onze ogen."

Weer thuis

Die dag kwamen ze weer thuis en vroegen aan iedereen die ze tegenkwamen of die iets wist over Dirk, Dries of vader Willem.

Over Willem en Dirk wist niemand iets en Dries bleek met zijn mannen, een hele troep soldaten teruggetrokken te zijn in hun eigen huis.

Ze troffen daar op tafel grote weckpotten met groenten en vlees en alle bedden waren beslapen, maar Dries was er niet. Gelukkig kwam hij niet veel later terug met zijn manschappen om verder te trekken en werd het huis weer normaal.

Ze hadden de opdracht moeten uitvoeren om alle huizen en boerderijen die in het schootsveld van de stellingen lagen plat te branden. Dat was heel lastig geweest, om goede huizen in brand te steken. Maar ze hadden tevoren wel de voorraden eruit gehaald.

Een paar dagen later kwam vader Willem weer thuis.

Het kostte nog heel veel moeite om erachter te komen waar Dirk was.

Marchien ging weer met dezelfde vriend als eerder op zoek en na veel omzwervingen waarbij ze soldaten vroegen naar de locatie van de artillerie kwamen ze in Jutphaas terecht. Daar hoorden ze van Dirk dat die had moeten terugtrekken vanuit Veenendaal over Prattenburg in de richting van Rhenen. Rhenen was zwaar belegerd en er werd gevochten en zij moesten daar te hulp schieten.

Ze lagen daar in een bos en moesten standhouden totdat het bevel kwam zich terug te trekken om vervolgens lopend naar Jutphaas te gaan.

Dirk zat daar weer in de school met de hele club en ze maakten het goed. Er was één jongen van zijn groep gesneuveld, maar de rest had het er levend afgebracht.

Ze praatten daar met iedereen en kregen allerlei verzoeken om aan deze en gene door te geven waar ze zaten en dat het goed ging. Mensen waren daar dankbaar voor. Dat heeft Marchien nog jarenlang gemerkt want als ze in het dorp de oude schoonvader van een van de soldaten tegenkwam dan maakte hij een halve buiging en dan zei hij: "juffrouw Kuipers dank, dank, duizendmaal dank."

Bezetting

Na de capitulatie werden de soldaten gedemobiliseerd en Dirk kwam dus weer thuis.

Hij ging nog wel een keer terug naar Veenendaal (wat inmiddels geëvacueerd was) waar hij tot zijn grote verrassing zijn kleine motor nog terugvond in de werkplaats.

Marchien en Dirk konden daardoor samen toeren op de motor en Dirk wilde graag kijken in Rhenen om te zien hoe dat eruitzag na de strijd.

Het puin lag over de straten verspreid, de Cunerakerk was gedeeltelijk ingestort (foto onder)

Bij het Dierenpark waren op verschillende plaatsen gaten in de berm gegraven en daar lagen soms stukken van uniformen, een helm of andere spullen van gesneuvelde militairen. Er zijn daar veel mensen omgekomen. En het was erg akelig om te zien. Marchien: "Het was een ervaring... dat kan ik na al die jaren nóg weerzien op mijn netvlies."

Er brak een relatief rustige tijd aan. Dirk ging terug naar het Belastingkantoor waar hij gewerkt had, en hij bleef gewoon thuis wonen in Breukelen. Uit Nieuwersluis verdween de militaire politie die daar in de kazerne zat. Die was nergens meer voor nodig want militairen waren er niet meer.

Vader Willem die altijd voornamelijk administratief werkzaam was ging naar Den Haag om daar de hele administratieve rompslomp van die militaire gemeenschap uit Nieuwersluis af te wikkelen. Maanden duurde dat. Toen dat klaar was werd hij ingedeeld bij de Marechaussee, standplaats Amsterdam.

September 1940: huis uit

In september 1940 kreeg de familie Kuipers te horen dat ze binnen een paar weken hun huis moesten verlaten want daar werd de Duitse Arbeidsdienst gevestigd.

Dat was heel akelig. Ze woonden er al zo lang en ze hadden dus heel wat spullen.

Gelukkig vonden ze op tijd een tijdelijk huis op het terrein van de buitenplaats Olde Immet van de familie Mattes. Het was een imkerij en Marchien kende dochter Melita van het zwembad en de Melita honing kwam er vandaan. Het huis waar de imker woonde was vrijgekomen en daar mochten zij tijdelijk wonen.

Vader Willem zat intussen in Amsterdam, Dirk zat op het Belastingkantoor en Dries zat bij de waterleiding. Na een paar weken werden in Amsterdam in de Bunsenstraat huizen vrijgegeven.

Er was daar een nieuwe straat klaargekomen en moeder Jannigje ging kijken en kwam er tot haar verbazing Mevrouw Smit tegen die 20 jaar naast hun gewoond had in Nieuwersluis. Die zocht daar ook een huis en toen woonden ze weer naast elkaar. Maar toen ze drie weken in de Bunsenstraat woonden kregen ze bericht dat ze eruit moesten want de Duitsers moesten erin. Dus gingen ze na 3 weken weer verhuizen.

Ter Gouwstraat

Ze waren eerder nooit verhuisd, maar toen in drie maanden drie keer. En zo kwamen ze in januari 1941 in de Ter Gouwstraat en naast hun woonde weer de familie Smit.

Ter Gouwstraat Amsterdam 1941 (foto Beeldbank Stadsarchief Amsterdam)

Marchien werkte al voor de oorlog bij de hoedenwinkel van Van Doorn in de Leidsestraat in Amsterdam en eigenlijk was ze er op vooruit gegaan dat ze nu in Amsterdam woonde want ze was dagelijks altijd veel tijd en geld kwijt geweest aan het reizen.

Oproep voor de Wehrmacht

In die hoedenwinkel waar Marchien werkte als hoedemaakster verdwenen langzamerhand alle joodse vrouwen. En op een dag kwam daar een Nederlandse man uit naam van de Duitsers om het personeel te inventariseren want er moest er één voor de Wehrmacht gaan werken. En dat was Marchien.

Marchien: "Nou ik heb overal braaf ja en amen op gezegd en toen hij weg was zei ik tegen de procuratiehouder, meneer Boer: 'ik ga dat natuurlijk niet doen.....'"

En hij zei: 'Maar dat kun je toch niet doen! en dan krijgen je ouders last.' Ik zei: 'u denkt toch niet dat mijn ouders het goed vinden als ik voor de Wehrmacht ga werken?'

Hij vond dat ik daar nog maar eens goed over moest nadenken. Dat heb ik natuurlijk ook wel gedaan en mijn ouders waren het helemaal met mij eens.

En toen kwamen daar de dreigbrieven van de Sicherheitsdienst dat ik me had moeten melden en waarom ... en mijn vader stuurde dan terug: Ze is vertrokken.

Ik was tenslotte ook meerderjarig. Maar ik ging voor de zekerheid wel bij de burens slapen, bij de familie Smit en Jan Smit sliep dan weer bij ons! En ik kon niet meer werken. Het was een gekke wereld. *(lacht)* We waren allemaal zoek.”

Die eerste oorlogsjaren gingen verder eigenlijk tamelijk rustig voorbij. Er waren wel allerlei verordeningen en verboden, maar dat ging geleidelijk. En bonnen natuurlijk *(AK: die had je nodig om eten of kleding te kopen)* en persoonsbewijzen. Om een persoonsbewijs te krijgen moest er een vingerafdruk gemaakt worden.

Marchien: “Ik weet nog hoe iemand dan m’n vinger vastpakte en die zo rolde over zo’n inktkussen en dat moest dan op je persoonsbewijs afgedrukt. Ik vond het afschuwelijk.

Duitsland won en won en won en wij hadden maar steeds het gevoel dat wij juist wonnen en dat was natuurlijk belachelijk want we wonnen helemaal niet. Maar we wilden dat gewoon. We luisterden natuurlijk naar de Engelse zender en radio Oranje, maar bijna ongemerkt, heel gek, gingen we alsmar verder achteruit”.

“Overall werd op muren en straten OZO gekladderd. Dat betekende Oranje Zal Overwinnen. Het is gek maar ik heb nooit beseft dat propaganda zo’n grote rol kon spelen; want die dingen deden je toch wat hoor. Je voelde je toch bemoedigd door zulke dingen had hoewel ze in feite niks behelsden, alleen een soort saamhorigheid kweekten van: het komt wel goed; eens komt het goed.”

Maar er was steeds minder te eten en alles raakte op.

Het huis had centrale verwarming en dat was blokverwarming. De kachel werd gestookt met cokes en de stookplaats en kolenkelder zaten onder het huis van de familie Smit.

Een paar keer per dag kwam een stoker dat controleren en het vuur opstoken.

Maar de kolen begonnen op te raken en op zeker moment hield dat gewoon op.

De laatste voorraad werd verdeeld onder de bewoners en die moesten zelf maar zien hoe ze dat op wilden maken. Bij Marchien hadden ze natuurlijk geen kachel, maar ze hebben toen in Maarssen zo’n blikken kachel kunnen kopen, een ronde kachel met aan de bovenkant van die ringen en een plaat waardoor je er ook op kon koken, want het gas hield ook op en de elektriciteit ook en zo kon je toch nog iets warm maken.

Maar omdat er in dat huis geen schoorsteen zat en zij op een bovenhuis woonden was het niet mogelijk een schoorsteen of uitlaat voor die kachel te hebben.

Daarom was de kachel in de achterkamer gezet bij een balkon en dan ging de pijp door het openstaande bovenraampje naar buiten. Maar de pijp reikte helaas niet hoog genoeg en er was dus geen trek. Dus moesten ze, hoe koud het ook was of hoe nat, de deur op een kier zetten en dan maar wapperen met een oude krant.

En later maakten ze een “wapper”, zo noemden ze het ding. Het was een stok met een stuk zeildoek eraan en dan moesten ze om beurten wapperen, onderaan, voor het gat waar je anders de kachel leeghaalt. Zo hielden ze het ding nog een beetje aan de praat.

Door de verduistering was het 's nachts overal pikkedonker. De meeste mensen hadden een knijpkat, een soort zaklantaarntje met een dynamo waar je pompend in moest knijpen om wat licht te krijgen.

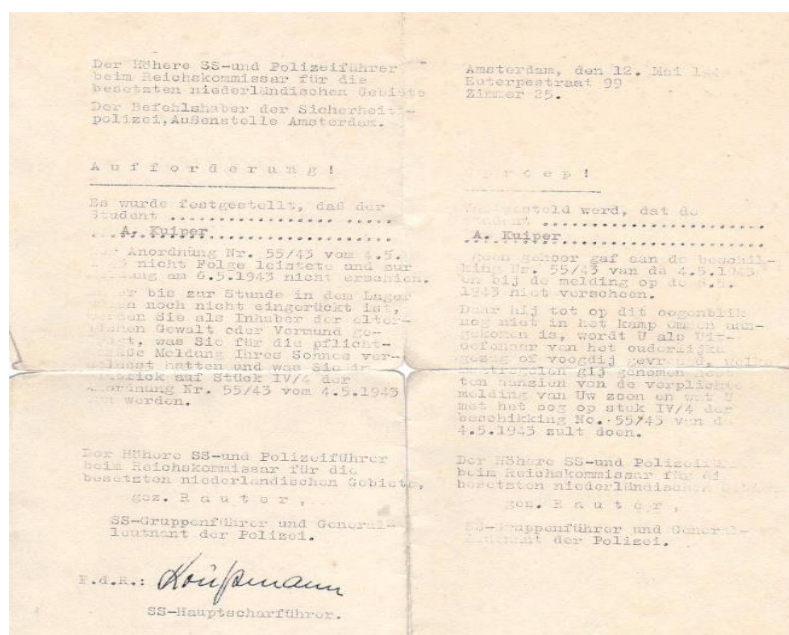
Je zag buiten niks en moest dan maar hopen dat je je nek niet brak of tegen een lantaarnpaal liep. Je liep dan ook met je armen een beetje wijd om je heen om nergens tegenop te lopen. Maar er werd 's avonds ook niet veel buiten gelopen want voor het overgrote deel was er een avondklok. Dat is heel lang altijd vanaf 7 uur geweest.

Dirk ondergedoken

In maart 1943 moesten studenten een loyaliteitsverklaring tekenen. Het was een verklaring waarin men beloofde niets te zullen ondernemen tegen de Duitsers. Veel studenten en ook Dirk voelden daar niets voor, dus hij tekende niet. Toen hij in diezelfde periode zich ook weer moest melden als onderofficier is hij ondergedoken.

Hij heeft vrij lang via Marchiens broer Roel in Den Haag gezeten. Roel werkte bij Rijkswaterstaat en Dirk kon daardoor weliswaar clandestien ook bij Rijkswaterstaat werken op kantoor. Roel was bouwkundig ingenieur gespecialiseerd in bruggen en doordat er veel bruggen gebombardeerd waren had hij heel veel werk en kreeg hij grote projecten die hij normaal gesproken op die leeftijd nooit gekregen zou hebben.

Intussen zat iedereen overal maar ondergedoken en het was natuurlijk niet meer te achterhalen wie waar zat. Dirk kwam later naar Marchien en haar familie in de Ter Gouwstraat om daar onder te duiken.

Oproep zich te melden voor Dries

Albrechtgroep

Met Dries ging het eigenlijk hetzelfde, dus hij moest ook verdwijnen.

Hij had zijn kandidaats economie gehaald vóór de oorlog, maar hij kon niet verder omdat ook hij de loyaliteitsverklaring niet wilde invullen en bovendien ging de universiteit dicht. Het studentenverzet was inmiddels ook op gang gekomen.

Als lid van een studentenvereniging had Dries veel contacten en gaandeweg kwam uit het studentenverzet ook een onderdeel van het verzet voort dat zich ging bezighouden met inlichtingen.

Zo kwam Dries bij de inlichtingengroep Albrecht, waar hij uiteindelijk verantwoordelijk was voor Amsterdam en Noord-Holland.

Daardoor sloten Dirk en Marchien zich daar ook bij aan, overigens zonder de naam van de groep te kennen.

Dries zei dat dat beter was. Hij zei: "wat je niet weet dat kan je ook niet verklappen".

Ze kregen alle drie schuilnamen. Dirk werd Bart, Marchien werd Lies en Dries werd Abel.

Pas na de oorlog werden Dirk en Marchien zich ervan bewust dat zij bij de Albrechtgroep hadden gezeten, die tot doel had inlichtingen te verzamelen voor de strijdkrachten, de regering in Londen en de geallieerden.

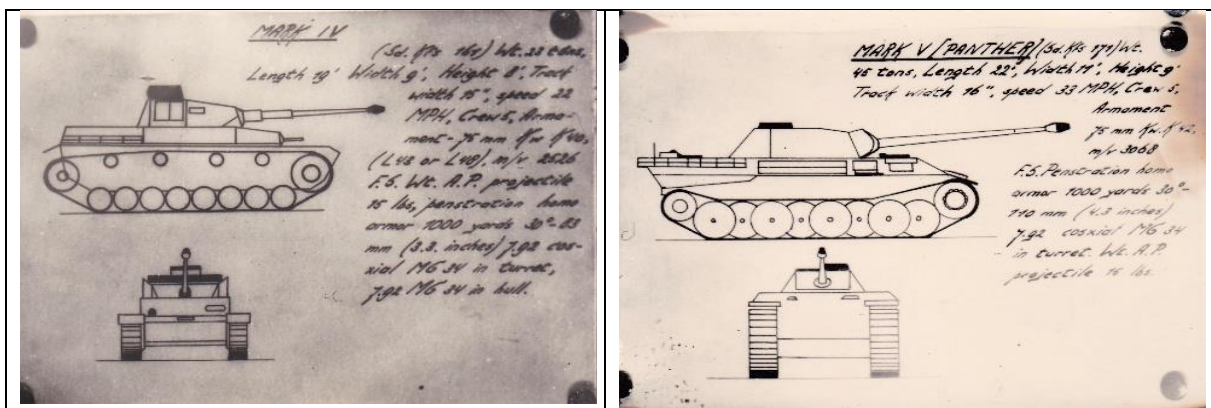
Marchien werkte als koerierster en Dirk hield zich bezig met het feitelijk inwinnen van informatie. Hij fietste iedere dag eindeloos veel kilometers in een rayon waarin hij de troepenbewegingen in de gaten hield, dat in kaart bracht en zorgde dat alles terecht kwam bij de mensen die het vervoltransport op zich namen.

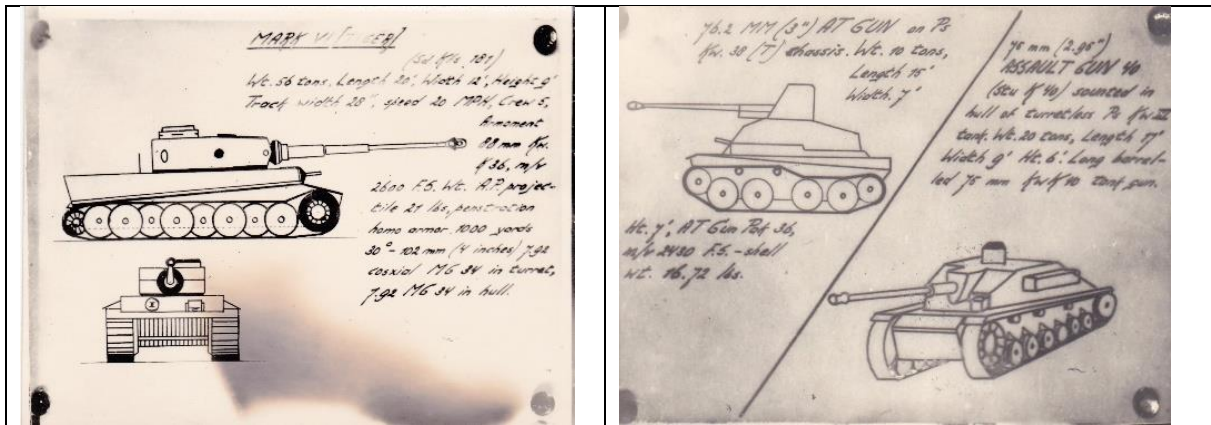
Dirk fietste van hot naar her en gaf zijn ogen goed de kost zodat hij te weten kwam waar bijvoorbeeld de Ortskommandatur zat en waar militaire kantoren in huizen en villa's waren ondergebracht en wat er gebeurde bij gemeentehuizen.

Hij lette op bordjes die ergens bij een ingang stonden, waarop vermeld stond welke afdeling zich daar bevond, bijvoorbeeld "Ortskommandatur", met aanvullende symbolen en een aantal cijfers ter identificatie van het legeronderdeel.

En soms stond er een hele rij bordjes onder elkaar.

Dirk noteerde alles en probeerde dan in de omgeving van die plek iemand te vinden die te vertrouwen was en die een oogje in het zeil wilde houden en hem te waarschuwen als er verplaatsingen waren.

Voor de verkenners: Voorbeelden van de door de Duitsers gebruikte tanks tbv adequate rapportage

Samen fietsten Dirk en Marchien dan vervolgens de routes langs bepaalde adressen om daar te vragen of er nog iets gebeurd was.

Soms waren er hele kolonnes vertrokken en dan kon Dirk aan de bordjes zien wat er weg was of gewijzigd en dan wisten de plaatselijke informanten vaak wel te vertellen in welke richting ze vertrokken waren en met hoeveel auto's of voertuigen.

Vervolgens ging Dirk er dan op de fiets weer achteraan om te proberen te achterhalen waar ze neergestreken waren en zo kwam hij regelmatig troepenverplaatsingen op het spoor en kon hij de gegevens doorspelen naar een centraal postadres.

- Die post werd goed bekeken en er werd verslag van gemaakt en dat ging dan naar het zuiden, richting Rotterdam en over de rivieren via de Biesbosch, wat een heel moeilijke hindernis was. (AK: *via de Biesbosch met behulp van de de Line Crossers*)
Er is ook een tijd geweest dat ze met een zender werkten die contact met Engeland had maar dat was altijd een extra gevaarlijke onderneming.
- Marchien was een van de koeriersters die het vervolgtraject van de verkenners voor haar rekening nam. Ze haalde de post op in Amsterdam Zuid en dan fietste ze elke week een paar dagen richting Haarlem, naar Heemstede, Nieuw-Vennep of Vrouwenpolder en een paar dagen in de week richting het zuiden naar Nieuwersluis of Utrecht.
Zes of zeven dagen per week .
- Op een contactadres kwam ze dan een andere koerierster tegen; de post werd gewisseld en dan gingen ze beiden weer terug.

De eerste tijd dat Marchien post vervoerde verstopte zij de post in haar muts. Ze had daarvoor een ingewikkelde muts gemaakt met een binnenvak, maar op een zeker moment was dat onvoldoende geworden.

Fietsen verzet-koeriesters (foto Beeldbank NIOD)

Toen werd het een dubbele canvas fietstas met altijd een paar melkflessen daarin, want dan kon ze altijd zeggen dat ze 'op melk uit' was.

Het gedeelte van de tas wat op de bagagedrager lag was dubbel en daarin had zij een vak gemaakt waar ze post in kon schuiven.

Maar geleidelijk aan paste ook dat niet meer en toen werden er over de echte brieven heen enveloppen gemaakt met een gefingeerd adres.

Nummer 62, familie Mooiweer

Het adres in Amsterdam waar ze haar post moest brengen en halen was nr 62.

Er werd nooit een straat genoemd. "Ik moet nog naar 62" zeiden ze dan en na de oorlog wist ze ondanks uitgebreid zoeken ook niet meer precies welke straat het was; ergens achter de Lairessestraat.

Al wist zij nooit namen, in dit geval kende ze de familie Mooiweer, die daar op nr 62 woonde.

Oude mensen in haar ogen, maar om de koeriersters wat op te vrolijken maakte meneer Mooiweer af en toe nog een handstand op de rand van de tafel.

En ze probeerden altijd iets warm te eten te hebben voor de koeriersters, al was het maar bonenwater. "Heel aardige mensen", vond Marchien, 'terwijl ze toch een groot risico liepen door al die jongelui daar over de vloer.'

Marchien zette haar fiets nooit voor de deur, maar altijd om de hoek bij een pleintje. Als haar post nog niet gearriveerd was dan moest ze daar wachten en vervolgens meteen vertrekken, want tijd was zeer kostbaar ook in verband met de spertijd. En eind van de middag of begin van de avond bracht ze daar weer de post die ze onderweg gekregen had. Behalve de bewoners zag ze daar nooit iemand.

NSB-buurman

In de Ter Gouwstraat naast haar huis woonde ook een politieman maar die was NSB'er. Marchien vertelt:

"Hij heette S en z'n vrouw was een dubbele NSB'er want die was wel zooo fanatiek.

Ik weet nog dat er een keer een landdag van de NSB was. Dan kwamen er veel extra treinen naar Amsterdam en de treinen uit het oosten van het land kwamen naar het Muiderpoortstation waar wij vanuit huis zo op de perrons konden kijken.

Dan kwamen er alsmat extra treinen met NSB'ers en dan schalden daar overal die NSB-lieders en de buurvrouw had dan, om het nog 'mooier' te maken, de radio zo hard als ie maar kon op het balkon gezet. Dat schalde daar de hele buurt over, afschuwelijk was dat. Ze was in verwachting van het eerste kind maar is op de tiende dag na de geboorte plotseling doodgebleven. Het wurm kreeg de namen Anton Adolf. Daar hoef je niet naar te vragen: Anton Mussert en Adolf Hitler."

Onder hen woonde de familie Steffens. Die man zat tot over zijn oren in het verzet. Steffens en zijn Hongaarse vrouw kregen een dochttertje en die noemden ze Irene. Mevrouw Steffens had zoveel voeding, die kon er wel twee voeden en in die tijd was dat natuurlijk toch wel iets heel bijzonder dat je dat kon.

De kleine Anton had geen moeder meer, maar mevrouw Steffens vond het geen probleem en zei: 'ik heb voeding genoeg' En zo lagen Irene en Anton gezamenlijk bij haar te drinken. Wat een mooi verhaal."

"Buurman S kwam elke maand met de bus voor de winterhulp. Winterhulp was een ondersteuningsorganisatie van de Duitsers eigenlijk. Winterhilfe. Dat hadden ze hier ook opgezet, maar wij hebben daar nooit aan willen geven. Mijn moeder zei altijd tegen hem: "buurman S, wij geven aan de kerk, aan de diaconie; hier wil ik niet aan geven." En dan was hij ook altijd heel reëel; dan zei hij: "ik ben blij dat u het eerlijk zegt, want er zijn er hier die het doen omdat ik aan de deur sta, maar die menen het ook niet."

En achteraf gezien leidde het nog tot een vreemde situatie want Dries had een vals persoonsbewijs en ze hadden daarbij zijn persoonlijke huisadres aangehouden. Hij woonde daar niet maar dat deed men nu eenmaal.

Dus oh wee, wij woonden op Ter Gouwstraat 16 en buurman S woonde op Ter Gouwstraat 14. Maar Dries was ondergedoken.

Buurman S vroeg in die tijd steeds aan mijn moeder: 'hoe gaat het met uw zoon, mevrouw Kuipers?' En dan zei mijn moeder: 'nou we horen niet veel.' 'Waar zit ie ergens?' vroeg buurman S dan".

"Nou, in de buurt van Neurenberg' zei moeder. Dat was de eerste naam die haar te binnen schoot ... 'maar ja, hij schrijft niet veel.

Maar feit was dat hij zat ondergedoken in Amsterdam".

"Niet veel later ging Dries een keer op de fiets voor zijn inlichtingenwerk op pad naar Ouderkerk; Hij fietste heerlijk freewheelend met z'n handen los een brug af en daar stonden opeens twee politiemannen en die hielden hem aan en de ene was buurman S. En de ander was een hele lelijkerd, een NSB'er van de slechtste soort. Ze hielden hem aan omdat hij met losse handen reed en bovendien was het een jonge man en dus moest hij aangehouden worden.

Buurman S herkende hem niet...maar ja...hij had hem ook al een poosje niet gezien.

‘Mag ik uw Pb?’

Dries gaf zijn Persoonsbewijs en buurman S haalt dat helemaal uit de hoes en vouwde het uit en zag Ter Gouwstraat 16. En Dries zag het aankomen en dacht: ‘nou, daar ga ik dan!’

En buurman S keek op dat Persoonsbewijs, keek Dries aan en vouwde het op en stak het weer in de hoes zonder het die ander te laten zien en hij zei: ‘we laten het bij een waarschuwing; doet u dit níet weer!’

Wij hebben dat eerst niet geweten en buurman S kwam prompt weer met die Winterhulpbus en vroeg aan mijn moeder natuurlijk hoe het met mijn broer ging en mijn moeder zei: ‘nou ja, hetzelfde verhaal, ik hoor niet zoveel; ik geloof wel goed.’

Maar hij wist wel beter en dat wisten wij gelukkig niet.

Later, na de oorlog heeft Dries gezegd: ‘buurman S als je me ooit nodig hebt dan wil ik voor je getuigen.’ Hij had hem immers zo kunnen laten hangen”.

“Aan het einde van de oorlog, toen bijltjesdag dreigde maakte buurman S zich ernstige zorgen over zijn kind. En toen kwam hij bij mijn vader en zei: ‘als nou bijltjesdag komt dan zal ik me melden, maar ik zou u willen vragen of Anton bij u mag als als ... want ‘t kind kan het niet helpen.’

En dat vonden wij ook, dus dat was afgesproken. Zijn vrouw was inmiddels al een paar jaar dood en een oude ongetrouwde zuster zorgde voor dat kind in zijn huis. Dus mocht het echt benauwd worden dan zou mijn vader voor zijn veiligheid instaan. En dan zie je hoe gek dat in de wereld lopen kan. Buurman S heeft geloof ik een jaar in een kamp gezeten.”

Een onderduikster

“Het terrein vóór het huis aan de Ter Gouwstraat werd gebruikt voor exercities.

En aan de achterkant van het huis was een manege en daar kwam de Groene Politie regelmatig paardrijden. De familie Kuipers had toen een poosje een Joodse vrouw in huis. Die vrouw had last van staar. Ze kon haast niks, maar ze wilde zich zo graag verdienstelijk maken en ging dan washandjes breien van een oude spreij. Eerst haalde ze de spreij uit en dan breide ze washandjes; voor het raam om beter licht te hebben.

Ze was heel oplettend en zei bijvoorbeeld: ‘ik zal nooit een wc doortrekken als u weg bent en ik zal nooit dit doen, nooit dat doen’ ze was heel goed geïnstrueerd zodat niemand ergens bang voor behoefde te zijn; een heel aardige bescheiden vrouw”.

Op een dag waarschuwde moeder Kuipers haar omdat ze vanwege het licht pal voor het raam zat te breien terwijl de Groene Politie juist aan het paardrijden was op het oefenterrein. De vrouw schrok zo want ze had niet begrepen dat het een oefenterrein was en dacht dat ze haar kwamen halen. Ze kon bijna niet meer over haar angst heenkomen en haar aanwezigheid was bovendien ook gevaarlijk vanwege de familie S naast de deur.

Door dat incident was ze zo bang geworden dat ze de straat niet meer op durfde; Vader Kuipers heeft haar gelukkig met de tram naar een volgend onderduikadres kunnen brengen.

En ze heeft de oorlog overleefd, want kort na de 5^e mei kwam haar schoonzoon een trommel zelfgebakken koekjes brengen, namens z'n schoonmoeder.

23 juli 1943: Deportatie voor de deur

Voor de deur in de Ter Gouwstraat in Amsterdam was een groot leeg terrein grenzend aan de Polderweg met gedeeltelijk een hek eromheen. In juli 1943 werden de hekken plotseling gesloten en er kwam een grote hoeveelheid Groene Politie staan.

Marchien: "Die lui met bruine manchetten en bruine laarzen, dat waren de ergste.

Ze kwamen daar in het begin van de avond op het terrein staan.

Het was zomer, dus langer licht en vervolgens werden daar allemaal Joodse mensen opgebracht met pak en zak en vrouwen en kinderen en baby's en alles

... oh, ik kan nog huilen als ik eraan terugdenk. En die hekken werden gesloten".

Polderweg 1943 razzia (Bron Joods Historisch Museum)

"Eén van de gewone politiemensen, die wel eens bij ons kwam, nam van iemand een baby over, want ach, hij had zo'n meelij. Hij droeg dat kind en toen kwam er zo'n Groene, zo'n ... zo'n vuilak op hem af en die riep: 'terug dat kind!! anders dan ga jij ook mee'. Wat vreselijk was dat.

We hebben een heel erg slechte nacht gehad. Ik geloof dat er die nacht 3000 mensen voor ons huis hebben gestaan.

En er was een kathedr gemaakt waar af en toe iemand op klom om hun Joodse gebeden te zeggen, ... het was vreselijk.

Huilende kinderen, huilende mensen.

Aan de andere kant van het hek stond een man als een waanzinnige te trekken, want die was zelf geen Jood en z'n vrouw zat achter het hek en hij wou er ook in en oooh ... ik ben er heel erg lang, heel lang zo akelig van geweest."

De ramen mochten niet open en de mensen uit de Ter Gouwstraat mochten ook niet voor het raam staan. Maar Marchien kon niet naar bed gaan Ze bleef de hele nacht op. Haar slaapkamer grensde aan de slaapkamer van buurman S en ze kon horen dat die het raam op een kiertje had en dat hij ook de hele nacht voor het raam stond.

Marchien: "Onder mijn raam lag een vrouw op een brancard en die heeft heel lang liggen gillen. Hysterisch als een stoomfluit liggen gillen. Later werd ze afgevoerd met een ziekenauto. Ja dat waren zúlke aangrijpende dingen".

(AK: Marchien heeft de rest van haar leven nooit een fluitketel willen hebben, want dat geluid bracht altijd direct deze beelden weer in haar herinnering).

"'s Morgens tegen vieren kwam er een extra trein en toen moest alles met pak en zak, kleintjes, groten, ouden naar het treinstation en daar op het perron wachten.

We hebben ze zien vertrekken. Ze zaten wel in normale treincoupés, maar... ja, 't is vreselijk" *(AK: ze kan bijna niet doorpraten, hieraan terugdenkend, zo geëmotioneerd raakt ze ervan).*"

De volgende morgen ging buurman S z'n radio inleveren en hij zei: 'zoiets heb ik nooit gewild en daar wil ik niks mee te maken hebben. Ik heb ervoor gekozen en daar zal ik voor boeten, maar ik wil er geen voorrechten van hebben.'

Marchien: "Ik moet zeggen: we waren er allemaal kapót van. En toen wisten we nog niet eens hóe het was; hoe érg het was.

We wisten dat ze weggingen en dat er haast nooit iemand terugkwam, maar volgens ons gingen ze dood aan kouvatten en omdat ze slecht eten kregen en zo.

Maar wat je later hoorde, dat kon je toch ook niet bedenken als je dat nooit gezien of gehoord had.

Niemand kwam er terúg ...dat zijn dingen ... Ik hoop dat de wereld nooit meer zoiets beleeft. Het is té erg om het te bevatten.

Het zijn dingen die je je leven lang blijven achtervolgen. En wat ik het ergste gevonden heb is eigenlijk het onrecht zien en er niks aan kunnen doen. En dat is heel erg!"

1944

Na de inundatie door de Duitsers in de zomer van 1944 stond de boerderij van Dirks vader in Breukelen helemaal onder water.

De koeien waren geëvacueerd en dat was voor vader Fokker erg moeilijk want hij had jaren en jaren zijn best gedaan om een mooie stamboekveestapel te krijgen die ook tbc-vrij was, maar nu werden die koeien gewoon bij andere mensen ondergebracht die daar helemaal geen belangstelling voor hadden Ze konden net drie koeien bij huis houden.

En intussen kwam de familie van moeder Fokker, een zus met man en dochter inwonen op de boerderij omdat waar zij woonden tot Spergebiet was verklaard.

Daarnaast hadden ze onderduikers, ze hadden bleekneusjes, en ze hadden natuurlijk hun eigen dochters met aanhang en Marchien als aanhang van Dirk.

Het was er altijd volle bak, maar ze bleven altijd gastvrij.

Marchien vertelt: “Ze hadden dus die oom, tante en nicht in huis. Die nicht was al voor de derde keer verloofd en ook voor de derde keer stond ze op het punt van trouwen. Ze zat daar haar trouwjurk te naaien en zou op korte termijn in Breukelen trouwen. En toen zei ook die verloofde de bruiloft af! Wat een drama was dat!

Ook was daar nog een meisje in huis dat moeder Fokker had opgepikt in het ziekenhuis in Utrecht, waar ze op bezoek was. Dat meisje, Riet, was een jaar of 17 en had anorexia nervosa. Ze woog nog maar 40 kilo en het was een lang meisje.

Ze kon zelfs niet gewoon zitten, alleen op een speciaal heel zacht kussen.

Moeder Fokker heeft haar helemaal opgekweekt. Ze liep maar met slagroom en deed alles wat dat kind kon laten aankomen! En die logeerpartij heeft de hele hongerwinter geduurd”.

“Dat meisje wist natuurlijk alles wat er op de boerderij omging. De onderduikers, de krantjes die daar kwamen, de radio die daar ergens stond.

De ouders van het meisje woonden in Amsterdam en heel toevallig in een straat waar ik iemand kende. Toen ik daar toevallig een keer kwam vertelde ik dat dat meisje bij ons was, maar kreeg te horen: ‘joh! dat zijn NSB’ers, weten jullie dat niet? En haar zus is een moffenmeid, die is met Duitsers aan de scharrel; daar mogen jullie wel mee oppassen!’

Ik was heel erg geschrokken en ging met dat verhaal terug naar Breukelen.

Dat gaf natuurlijk een hoop ellende.”

Aan Riet werd gevraagd hoe het zat en die verklaarde in tranen dat ze echt nooit en nooit en nooit iets zeggen zou of iemand zou aanbrengen en haar vader is toen zelfs nog langs geweest om dat te bevestigen. En uiteindelijk is het ook allemaal goed gegaan.

Marchien: “Gelukkig is er nooit iets gebeurd, maar het was toch wel angstig hoor. Want ze wist ook wat Dirk en ik deden en dan denk je: het zou me ook het leven kunnen kosten...Maar dat is niet gebeurd dus dat is een hoop lawaai om niks.

Verder was er ook nog een bleekneusje uit Utrecht op de boerderij en die kwam zolang vader en moeder Fokker leefden nog altijd op de boerderij.”

Soms was het ook een leuke tijd. Er werd veel gezongen bij het orgel, de hele Vaderlandse liederenbundel uit en aan het slot dan zongen ze altijd het Wilhelmus en dan zetten ze daarbij het raam open. Niet dat daar nou druk verkeer was maar dat gaf toch een goed gevoel.

Hongerwinter 44/45

De verbindingen werden steeds slechter. De treinen liepen niet meer en er waren steeds meer razzia’s waarbij ze jonge mannen oppakten, een fiets pikten en het steeds moeilijker maakten voor de mensen.

In Den Haag en Rotterdam kon je amper aan eten komen, want het boereengebied van de Zuid Hollandse eilanden was ‘Spergebiet’ geworden, dus daar kwam niets meer vandaan.

In Amsterdam ging Roel nog wel eens eten halen helemaal in Noord-Holland, nog verder dan het Noordzeekanaal ergens in de polder. Dat probeerden veel mensen. Op slechte fietsen, met houten banden en de mensen waren bovendien tamelijk uitgeput en slecht gevoed waardoor ze ook makkelijk allerlei ziektes opliepen. Zo kreeg Roel difterie. Mensen sliepen dan ergens in het hooi, bij een boer, want op één dag heen en weer dat kon niet. Soms kregen ze haast niks, want er was ook haast niks meer en in veel gevallen moest je iets te bieden hebben om te kunnen ruilen.

Er zijn mensen die op die manier gewoon hun hele linnenkast leeg gemaakt hebben. En anderen weer evenzo met sieraden.

Roel had eigenlijk niets wat hij aan kon bieden, maar er waren soms ook nog wel boeren die zomaar iets gaven. Kleine hoeveelheden. De prijzen waren ook schrikbarend!

Gebrek aan alles

Er was eigenlijk niets. De meest elementaire dingen ontbraken. Alleen maar schaarste.

Kranten verschenen niet meer, nadat ze eerder kleiner en kleiner waren geworden.

Die kranten waren ook nodig als wc-papier, want wc-papier was er natuurlijk allang niet meer, terwijl de mensen daar juist zo'n behoefte aan hadden omdat er heel veel diarree heerste door het gekke eten en door de honger. Allemaal zo ongemakkelijk en vervelend.

Marchien woonde weer bij haar ouders, niet ver van de Dappermarkt en probeerde ook vaak om daar wat boodschappen te halen.

Marchien: "Ik heb daar zo ontzettend veel in de rij gestaan, want daar waren ook winkels, maar die hadden bijna niks... En ik heb daar toch ook gestaan dat daar iemand dood neerviel, hoor..., net achter mij; die kletterde neer, ... ik weet hoe het klinkt nu, uitgemergeld, uitgehongerd ...

En er werd veel over eten gepraat. Wij hadden alleen af en toe heel grijs brood. Het zag eruit als een vuile dwell en het was klef; Daar kreeg je ook maar heel weinig van hoor, een paar sneetjes; 't was vies, het smaakte naar niks. En er was ook geen zeep en dan had je kleizeep

op de bon, wat dát nou toch eigenlijk voor rommel was dat weet ik niet, maar het was groenig en het was alsof er zand in zat, het was hele rare vieze rommel.

Ik weet van een jongen die was nog een kind toen de oorlog begon en die zei: "ik moet naar de dokter maar m'n hemd komt niet eens tot mijn navel want ik heb alleen maar kleren van toen ik 10 was". Dat was een hele lange doorgeschoten jongen geworden.

Bij ons thuis zaten mijn moeder en ik ook zo krap in de kleren want wij hadden met z'n tweeën 3 hemden en we wasten om de beurt het hemd. (*lacht uitbundig AK*) toen droegen we nog hemden en we konden er wel om lachen."

Marchien was zich ervan bewust dat zij nog heel erg bevoorrecht waren, want ze kon zo af en toe naar Breukelen naar de boerderij en dan had ze weer een keer goed te eten. Wat er soms wel toe leidde dat je darmen volledig van streek raakten.

Melk halen in Loenersloot

En ze kende ook een familie in Loenersloot waar ze wel eens melk kon halen.

Marchien: "Zij hadden een dochter van een jaar of acht die in het Burgerziekenhuis terecht kwam. Die ouders konden natuurlijk hooguit één keer overdag bij haar op bezoek, maar 's avonds was dat onmogelijk. En daar zorgden wij dan voor.

We bezochten dat kind iedere dag en dan lazen we voor. Ze had eerst pleuritis en vervolgens tbc gekregen en toen ook nog open tbc. Dat was gewoon verschrikkelijk. We bleven haar bezoeken, ook later nog toen ze naar thuis moest. Ze lag daar vanwege de open tbc op een aparte kamer, want ze had ook nog een stuk of 6, 7 broertjes en zusjes. Gelukkig is ze er doorheen gekomen.

Maar als ik dus in de buurt van Loenersloot kwam dan haalde ik daar gauw melk en ik was er altijd welkom."

Kluiten boter uit Friesland

Vader Willem had een broer in Friesland, oom Lucas. Als het maar enigszins kon stuurde hij ons aardappels met de Lemmerboot.

Oom Lucas in Friesland

Vader Willem ging in die tijd zeer regelmatig naar de Ruijterkade waar de rederij zat van de Lemmerboot en dan keek hij of er wat voor ons bij was.

Zo gebeurde het op een dag dat een van de werklui hem riep en zei: 'er is een kistje voor jullie gekomen, neem maar vast mee'. Omdat hij zo gauw de vrachtbrief niet kon vinden zei hij dat vader Willem die 's middags nog maar even moest komen ophalen.

Vader ging naar huis met dat kistje en thuis keken ze allemaal hun ogen uit.

Roggebroden, stukken spek, zakjes tarwe, grote kluiten boter ...

'Geef ons heden ons dagelijks brood'

Marchien: "En Roel die juist op een van zijn tochten naar Noord-Holland weer een leuke band had opgelopen en die stond te plakken, liep de trap op en begon spontaan en luidkeels het onze Vader te zingen. 'Geef ons heden ons dagelijks brood'

Jut en jul kwam aan de deur ... ja, ik weet niet waarom ze kwamen, maar als ze kwamen en we hadden wat, dan kregen zij ook wat.

Dus werden er sneetjes van dat roggebrood gesneden en boter erop gedaan en een plakje spek ... oh, het was iets uit een sprookje."

's Middags kwam vader Willem weer thuis met de vrachtbrieven. En pas later ging iemand er wat beter naar kijken en ontdekte dat er een brief bij was van oom Lucas. Dat had niemand gezien.

En de brief luidde: 'Dit kistje is voor de familie zo en zo in Haarlem, voor 4 broers en opgestuurd door kennissen van oom Lucas. Die wisten niet hoe ze dat over moesten brengen naar Haarlem en oom Lucas had aangeboden dat via ons te doen. En toen ze eens goed keken zagen ze dat het inderdaad vier roggebroden, vier kluiten boter en vier stukken spek en vier zakjes tarwe waren...

Marchien: "'Oooooooh', we hebben een heleboel keer 'ooh' gezegd en we hebben gelachen en we hebben ons geschaamd, maar we konden er ook niks aan doen en er was een verzoek bij om een briefkaart te sturen naar Haarlem, zodat iemand het kon komen ophalen.

Dat hebben we natuurlijk onmiddellijk gedaan en ja hoor, de eerstvolgende zondag stond er een meisje met klompen aan, met een fiets met houten banden op de stoep.

Er lag sneeuw en het was altijd glad in die tijd. Mijn moeder deed de deur open en zei: 'ik moet je eerst wat vertellen ...'

'Hebben jullie het opgegeten? vroeg ze.' Nou', zei mijn moeder ... 'nee, maar we hebben er wel wat van gegeten'.

Het meisje zei: 'Oh, we waren al zo bang, want we vonden het al zo naar dat jullie zoiets kregen en dat jullie het dan niet hebben mochten.'

Dus wij moesten toen opbiechten dat er van alles bijna 1 portie op was.

Maar zij zei: 'ach, dat verdelen we wel, dan hebben we tóch allemaal wat'.

Dus dat liep nog goed af", aldus Marchien.

Maar voedsel was zo ontzettend belangrijk geworden. Aan het einde van de oorlog werd door het Rode Kruis soms voedsel gedropt.

Dat mocht toen van de Duitsers omdat er zoveel mensen stierven van de honger. Roel lag toen in het ziekenhuis vanwege een operatie, maar naast hem lag een patiënt die na een dropping bij Ypenburg zoveel chocola had gegeten dat hij had zich werkelijk doodziek gegeten had aan de chocola. Die lag daarvoor zelfs in het ziekenhuis.”

Geen portie voor de kip

Marchien: “Het gekke bij relaties met andere mensen in die tijd was dat je zo min mogelijk van elkaar wist. Dirk heette Bart en ik heette Lien en de mensen waar wij mee omgingen wisten wel dat wij verloofd waren.

Maar ze wisten dan weer niet dat wij op hetzelfde adres woonden en ze wisten ook niet dat Dries met zijn schuilnaam Abel, mijn broer was. En dat lieten we natuurlijk ook zo.

Dat heeft nog tot rare situaties geleid.

Tegen het eind van de oorlog had iemand, omdat we allemaal zoveel moesten fietsen voor de groep wat eten kunnen bemachtigen in Noord-Holland en dat lag in een schuit ergens in Amsterdam. Het waren kolen en bruine bonen. Nou dat was een kostbaar bezit.

In die tijd werden de broodkarren die door de stad reden beroofd door mensen die echt doodgingen van de honger. Dus daar liep altijd politie naast.

Dries had mij gevraagd: ‘kan jij niet aan pa vragen of hij mee kan gaan samen met Mooiweer. Dan zal Mooiweer de vracht halen en verdelen in porties zodat iedereen een gelijke portie krijgt.

En zo gebeurde het. Mooiweer ging met een handkar en pa, de politieagent, daarnaast door Amsterdam. Mijn vader was in die tijd zo verschrikkelijk mager en uitgehongerd maar die hielp dan ook gewoon om de kar tegen die Amsterdamse bruggen op duwen. Hij was in uniform om de rovers af te schrikken natuurlijk. De hele buit is dus verdeeld en Mooiweer maakte er allemaal keurige porties van met bruine bonen en een kool. Toen zei hij: ‘nou Lien, één ding, - hij wist dat die kip – zoals hij de politieman noemde - dat die kip via mij gekomen

was en hij zei: 'één ding, die kip moet ook een portie hebben, hoor! Die man is zo mager en die heeft zelfs nog helpen duwen tegen die bruggen op.'

Waarop ik zei: 'joh, ben je mal, dat hoeft niet, die krijgt wel eens wat, 't is niet nodig!'

En daar is Mooiweer me een partij boos geworden! 'Nou ik zal er wel met Bart over praten.' Dus hij vroeg het Bart en die zei hetzelfde en Mooiweer was zo teleurgesteld.

Hij zei: 'als ik nou íets gedacht had..., maar niet dit.'

En hij vroeg het Abel en Abel zei ook weer hetzelfde. Wij wilden namelijk niet dat er 3 porties op één adres terecht kwamen.

'Nou dan krijgt hij mijn portie!!' riep Mooiweer verontwaardigd uit. En ik zei: 'maar je weet niet eens waar hij woont.'

Zo ging dat en Mooiweer was diep teleurgesteld. Maar wij mochten gewoon nooit iets vertellen over echte namen of adressen."

De kip kreeg dus niks en Mooiweer is toen een hele tijd een beetje narrig geweest tegen Marchien, Dirk en Dries.

Maar vlak na de oorlog hadden ze op de boerderij van de ouders van Dirk eigen-teelt-tabak. Sommigen vonden het niet te pruimen, maar Mooiweer was gek op roken en die wilde graag tabak hebben.

Marchien vertelt: "Hij zou dat bij ons komen halen in de Ter Gouwstraat. En dat was net een toneelvoorstelling.

Mooiweer kwam binnen, zag m'n moeder, zag mij en huh??...daar kwam Bart ook!

Die woonde ook weer tijdelijk bij ons en Mooiweer zat daar verbaasd te kijken en zag toen op de kast een foto staan van Dries.

'Hee' zei hij, 'dat is Abel'. 'Ja', zei mijn moeder, 'dat is mijn zoon'. Mooiweer keek verbaasd van de een naar de ander.

Op dat moment kwam mijn vader in zijn uniform, zoals hij dat zo plechtig kon, uit de achterkamer schrijden en zei: 'de kip'.

Wij hadden dit natuurlijk aan zien komen en oh, wat hadden we een plezier en Mooiweer sloeg zijn hand voor z'n mond en zei: 'maar ik heb nooit iets lelijks van u gezegd hoor.'

En toen was het probleem eindelijk opgehelderd en waren we blij dat het de wereld uit was want het was ook geen prettig gevoel om voor zo hebberig door te gaan, aldus Marchien "

April 1945: door het oog van de naald

De laatste dagen van de oorlog had Marchien steeds meer bagage en zoals ze later zei: "dat was toch eigenlijk, als ik het achteraf bekijk, nogal onverantwoord, want er waren dingen bij wat eigenlijk niet kon. Als je aangehouden werd dan was er geen verklaring voor".

Zo fietste ze een keer op Nieuwersluis en kwam bij Abcoude met veel post in haar tas. Daar stonden twee landwachters die haar tegenhielden; er stond een groepje mensen op straat en Marchien vroeg de landwachters wat er aan de hand was. Marchien: "De Landwachters zeiden: 'Je mag er niet in'.

Ik zei: 'weet u waarom niet?' Nee, dat wisten ze ook niet. Ik zei: 'nou, ik ga het gewoon vragen'. Ik zat natuurlijk krap in de tijd want ik moest nog helemaal naar Nieuwersluis en ik moest ook weer vóór 7 uur terug zijn in Amsterdam.

En ik weer naar die landwachter gestapt. Normaal bekéék je die lui niet, maar ik ben er met mijn vriendelijkste gezicht heen gegaan en zei: 'zeg wat is er eigenlijk aan de hand? Mag je niet naar binnen?' 'Jawel', zei die, 'je mag er wel in, maar er wordt gecontroleerd'.

Ik zeg: 'ach, wat zoeken ze dan.... je mag toch wel melk halen?' Ik had altijd een paar flessen voor melk bij me''.

''Jawel hoor', zei hij, 'daar gaat het heel niet om, maar ja, aan de andere kant staan ze ook wel.' En ik: 'hoelang duurt het?' 'Een uurtje' zei hij.

Ik zei 'nou, ik waag het erop' en ik ging er doorheen. 'Oh, je mag hier best doorrijden' zei hij. Ik ging en hij bekeek me niet."

Marchien wordt aangehouden

Marchien reed door en kwam aan de andere kant van het dorp. Daar stonden SS-ers bij een hele groep fietsers die richting Amsterdam gingen. Zij kwam van de andere kant en daar stond er ook een.

Ze werd staande gehouden en de SS'er keek wat zij in haar tas had.

Daar zaten brieven in en pakjes want ze had het allemaal niet meer kunnen verbergen. Op die brieven stond in verschillend handschrift een adres in Utrecht.

Marchien: "Hij zei: 'Wat is dat allemaal?' en ik: 'ja, de post werkt niet meer. Als ze horen dat je richting Utrecht gaat dan vragen ze of je het mee wil nemen. En dat heb ik dus bij me nu. Maar ik ken die mensen zelf ook niet.'

Hij stond in een pakje te knijpen en zei: 'Wat zit erin?'

Ik: 'ik weet het echt niet. Ik denk een roggebroad, lijkt het wel. Maar als u het open moet maken, dan moet u dat maar doen, maar dat vind ik wel vervelend natuurlijk.'

'Nou, laat maar' zei hij.

Hij stond daar maar te leunen met zijn hand op mijn bagagedrager waar de post van de groep in zat en die andere post was weer van andere groepen. En ik maar vriendelijk doen tegen die SS'er, want ik dacht 'ik moet iedereen te vriend houden als het even kan'.

Ik zei tegen hem: 'm'n moeder is ziek' en dat was nog waar ook, 'ik moet melk halen. Kan ik nou niet doorrijden?' 'Nee' zei hij, 'we moeten wachten tot het vrijgegeven wordt. Ga maar in dat café zitten daar.'

Ik: 'ja zeg,... en dan pikken ze mijn fiets zeker.'

'Nee, dat is niet aan de orde', zei de SS'er "", zo vertelt Marchien.

Het café in Abcoude

Marchien ging naar het café in Abcoude, tegenover de Klapbrug. Achter het café was een muziektent, die stond wat hoger en daar stonden struiken omheen waar ze haar fiets achter kon verstoppen. Ze was er erg bezorgd over want ze had net een nieuwe fietsband gekregen, een zwarte en daar stond aan de zijkant 'made in France'.

Dat had ze natuurlijk nooit kunnen verantwoorden. En als je goed keek, kon je dat makkelijk zien. Marchien ging met haar tas over haar arm het café binnen en werd ontvangen of ze een besmettelijke ziekte had.

Marchien: "Er stond een stoel midden in die gelagkamer. Daar ben ik maar gaan zitten, want overall zaten mensen ... iets te eten was er niet ... of te drinken ... nou, ze deden of ik stonk. (ze lacht-AK). Ze hadden mij met die SS'er zien smoezen en ze dachten: die moffenmeid ... en ik dacht: je moest eens weten wat er in mijn tas zit."

Na enige tijd werd de weg vrijgegeven en kon ze weer door;

Ze leverde de post af en kreeg toevallig die dag van de koerierster uit Utrecht een hele vracht spullen die ze mee terug moest nemen en dat waren allemaal militaire kledingstukken.

Ze had geen idee waar dat allemaal vandaan kwam. Het zuiden was inmiddels bevrijd en dit waren donkergroene onderhemden voor mannen die je toen in Nederland niet zag en zeker die kleur niet; en verder dienschoenen, hoge bruine leren mannschoenen voor officieren. Met dat spul én de post in haar tas moest ze terug en ze wist: als ze me daar mee zien dan ben ik de klos...

Ze had gedacht dat de blokkade was opgeheven omdat ze op de heenweg door had mogen rijden. Maar toen ze terugkwam en niets vermoedend Abcoude binnenreed stond diezelfde SS'er daar nog. Hij stak z'n hand op en zei: 'ga maar door!'

Marchien schrok zich kapot.

Aan de andere kant van het dorp stond een hele lange rij mensen, drie à vier personen breed met de fiets aan de hand, beladen met pak en daar kwam Marchien aan ... 'achter aansluiten' riepen ze ... en Marchien dacht: 'oooooh mijn hemel'

Er stond daar een SS'er bij, en die stond te flirten met een meisje.

Marchien hoorde hem zeggen: 'Nou tot zaterdag in het Statenwapen in Breukelen.'

Marchien: "Ik keek hem aan en hij keek mij aan en daarna stepte ik met mijn ene voet op de trapper en met mijn andere voet zo op de straat heel langzaam langs die hele rij.

Die SS'er was zo bezig met dat meisje dat ik hem niet opviel.

Ik stelde mij op de derde rij van voren op. Ik schoof daar gewoon naast. I

k was echt bang en dacht echt dat het fout zou gaan.

Een poosje later kwam die SS'er naar voren lopen. Hij begon bij de eerste rij: 'jullie gehad, jou gehad, jou gehad, ja, volgende rij ... en toen kwam hij bij die man vóór mij. Maar hij zei eerst tegen mij: 'jou gehad?' en ik zei 'ja, net toch?'"

"Hij keek mij nog eens strak aan en vervolgens werd de man die naast mij stond boos en deze zei: 'Man! ik had net alles uitgepakt, ik ben arts en de wachtkamer zit vol en ik moet naar huis en' ...Waarop de SS-er losbarstte 'niks mee te maken!, Aan de kant!, uitpakken, alles eruit. ...en de rest kan doorrijden,'

Nou joh, ik heb gereden of de duvel me op de hielen zat.

Na korte tijd lag ik op kop hoor. (*lacht*). Ik was als eerste in Duivendrecht en toen begonnen mijn knieën pas te knikken ...", aldus Marchien

Handkar met wapens

Later hoorden ze dat deze afzetting er was, omdat Leo Oranje in Abcoude gepakt was met een handkar met wapens met een stapel takken eroverheen.

Hij was gesnapt en daardoor was heel Abcoude verdacht en werd iedereen gecontroleerd. Leo was de broer van haar vriendinnetje van de lagere school (en later secretaris-generaal van het departement van Justitie)

Voor Marchien kon haar redding niets anders zijn dan de hand van God.

Eigenlijk kon ze niet begrijpen hoe ze dit gedaan had 'want ik ben helemaal geen held om me dan niet aan de regels te houden maar ik móest dat doen ... '

Leo Oranje kwam in de Weteringsschansgevangenis in een dodencel, maar dat wist Marchien toen niet; dat heeft zij pas later gehoord...

GROEPALBRECHT H. G.

3-5-45.

Resumee van de belangrijkste berichten van 2/5.

Algemeen: Weinig grote troepenverschuivingen, toch geen constant beeld wegens de verplaatsingen, die steeds op klein gebied geschieden.
Uit NO Utrecht en de Vechtstreek zijn vertrokken met onbekende bestemming de Hermann-Göring paratroepen; mogelijk zijn ze gegaan naar het Westland??

Op stand op Texel is onderdrukt door Oberst Neumaan. Aan Du. zijde werden 600 man gedood en 1200 gewond. De Russen zijn allen gedood, ook de Nederlanders die met de Russen gemene zaak hebben gemaakt.

Bij het bombardement van Den Helder is hoofd. de artillerie getroffen.

Volgend Du. inlichting zou Gen. Christiansen in Alkmaar komen. Hij is daar niet verschanen; de D. zijn ongerust.

Byzonder: N-Holland: Amsterdam. Hier bevinden zich momenteel (alles inbegrepen met Landwacht en doortrekkende troepen) niet meer dan een kleine 2000 man, w.o. 800 man Pol. Specificatie zie bericht van A/47.

De Verdedigingsstab heeft ter vervanging van hun 5 weggehaalde tanks (waarvan zich 3 op Texel en 2 bij de KV bevinden) vijf nieuwe gekregen: 1 Hotchkies, 3 Renault en 1 Somoe.

Hauptmann Friedrich is hoofd van de Mil. Angelegenheden geworden.

IJmuiden, ca. 450 ws. Landwacht gearriveerd in Velsen-Noord. Verder ca. 300 man WM groen, ws. uit Asd.

Bloemendaal. Adm. von Stange woont Jos. Israëlweg 10, ten W. van "Duin en Daal". Afrikakorps vertrokken ws. Noordwaarts.

Maj. König bevindt zich te Beverwijk en niet te Zandvoort. Veel Russen van Inf. Btl. 787 zijn ontwapend en gevoerd naar "Glingendaal"; daar is ook ws. de Kdt. Maj. Kondzia naar toe.

De opgave dat er te Asd en Haarlem ieder 150 man Landwacht zou zijn, was onjuist door foutieve administratie bij de Duitsers.

Zuid-Holland: Leiden. Aanwezig Oberst, ws. Rgt. Kdt. van S.R. 26. Ook aanwezig Gen. Ltn. Stefkens (Bertmaff?).

Katwijk en omgeving: ca. 300 man WL geel, deels para en deels Fliegertruppen.

Noordwijkerhout: 200 para, w.o. 100 van 5/Fschj. Rgt. 161.

Wassenaar. 100 WL geel w.o. para.

Dordrecht. 100 Grüpo. KK is Oberst Bach en niet Obltn. Bach.

Betuwe. Neuendorff te Wadenoyen.

Gooi. Hilversum. Gen. Oberst Blaskowitz bevindt zich momenteel te Rudelsheim.

Utrecht. Amersfoort. Een NW van de Een bevindt zich lichte en zware Pak van Paradig Kiszlinger; ws. is dit de Panzerj. abt. van deze div.

Zeist. Aanwezig een Generaal (2 sterren), staf dus ws. meer dan een Div. staf, temeer daar de Chef van de staf een Oberstltn. is.

Utrecht-stad. Totaal aantal troepen geschat ruim 4000 man.

Slotopmerking in verband met tel. vraag van B.I.

Van de kustverdediging zijn de laatste weken geen belangrijke en nauwelijks onbelangrijke troepeneenheden Oostwaarts gegaan.

Daarentegen is bijna al het Marinepersoneel, dat zich in de Pro v. Utrecht bevond Westwaarts gegaan.

Aan: Ahal

Voorbeeld van een bericht zoals de verkenners via koeriersters zonden aan de leiding van Albrecht

Beschoten

Marchien: “Vlakbij de brug over het Merwedekanaal (foto boven) (AK: pas later heette dat het Amsterdam-Rijnkanaal) heb ik nog meegemaakt dat ik beschoten werd door vliegtuigen! Verschrikkelijk! Ik daar met die fiets en kwam uit Nieuwersluis langs het kanaal en dan op weg langs de boerderij van Kroon, toen er ineens twee of drie vliegtuigen kwamen, laag heel laag over de weg scherend en die zetten de mitrailleurs op die weg. En er waren nog twee fietsers nou ik weet wel, we smeten die fietsen neer en we renden van de ene kant van die Kanaaldijk naar de andere.

Ze hadden het op schepen gemunt, neem ik aan hoor, maar wij zaten in de vuurlinie en dan kwamen die kogels dicht bij je neer en als ze dan waren overgevlogen in een bepaalde richting dan renden we weer naar de andere kant en dan kropen we weer in de onderkant en dan schoten ze weer van die kant af.

Maar gelukkig werd niemand gewond. Ze zeggen wel eens: de vis wordt duur betaald, maar dat kon het geval zijn als je eten ging halen hoor”.

Bevrijding

Op vrijdagavond 4 mei hoorde je ineens aan alle kanten radio's.

Officieel waren de radio's ingeleverd, maar veel mensen hadden een heel oudje ingeleverd en hadden dan toch nog wel een andere. Er was weliswaar geen stroom, maar dan trokken ze een leidinkje vanaf de meter en dan hadden ze toch stroom voor de radio.

Opeens klonk het overal: 'we zijn bevrijd, we zijn bevrijd' en er werden vlaggen uitgestoken en er werd op straat gedanst en niemand trok zich wat van de spertijd. Het was heel onwezenlijk.

Marchien: “Dirk had pech en zat met difterie thuis. De volgende dag zou officieel de bevrijding daar zijn en het gekke was eigenlijk: je wist gewoon niet wat je moest ... wat is dat nou, bevrijding...?”

Huis van Bewaring Weteringschans

Marchien vervolgt: “Ik ging op de fiets naar de stad en ik reed bij de Stadhouderskade, daar dicht bij het Leidsche bosje, langs de achterkant van de Weteringschansgevangenis. Veel mensen keken daar omhoog; daar waren de dodencellen en daar zagen we mensen bewegen. We stonden met een hele pluk mensen daar te zwaaien en te lachen en te zingen en terwijl we daar stonden reden er Duitse overvalwagens langs met militairen daarin, met het geweer tussen de knieën. Die zaten dan zo op die wagens met de gezichten naar elkaar toe en ze reden langs en we keken ernaar en ze deden niks en wij deden maar wat we wilden en dat was heel gek.

Het was zo’n rare situatie en ik ging later weer naar huis ... toen waren er nog geen bevrijders de stad binnengekomen ... dat was later, maar het was heel onwezenlijk ...”

Marchien vervolgt: “Later kwamen de vliegtuigen uit Zweden en die brachten meel en boter en daar werd brood van gebakken. De mensen kregen een half broodje per persoon, wittebrood. ’s Avonds was er een bakker op het Dapperplein die dat brood had gebakken en die had het in z’n etalage gelegd. Brood!!! een heel wit brood en een pakje boter in witte verpakking met een blauw lintje en daar verdrongen de mensen zich voor de etalage en dan zeiden ze tegen elkaar: ‘zag het er echt zo wit uit?’”

Mei 1945 en daarna

Dries zat in de Grootadviescommissie van de Illegaliteit. Dat was een commissie die vanuit de ervaringen van het verzet de regering adviseerde.

Het Bureau Nationale Veiligheid werd opgericht en Dries werd uitgenodigd om daar als militair toe te treden. Men had militaire rangen nodig voor het werk wat beoogd werd en op die manier werd dat niet vertraagd door bureaucratie.

Een aantal leden van de Albrechtgroep ging naar Bureau Nationale Veiligheid, afgekort BNV. Hun ervaring met inlichtingenwerk kwam goed van pas. Zij waren over het algemeen in dienst geweest vóór de oorlog en bleven dat dus ook na de oorlog.

Dries werd kapitein en Dirk werd ook gevraagd om daar in dienst te komen. Hij werd luitenant. Het personeel van die nieuwe dienst kwam voor het merendeel uit de illegaliteit. Men trok mensen aan die te vertrouwen waren en door het samenwerken in de oorlog voor hetzelfde doel had een speciale band gesmeed. Je had elkaar zo nodig gehad dus dat was een vrij hechte club.

Het gaf ook nogal wat verwarring, want veel mensen kenden elkaar alleen onder een schuilnaam terwijl sommigen iemands echte naam wisten en het duurde even voordat iedereen weer gewoon één naam had. Het BNV was de voorloper van de BVD (nu AIVD) waar Dries later bijna 10 jaar directeur is geweest.

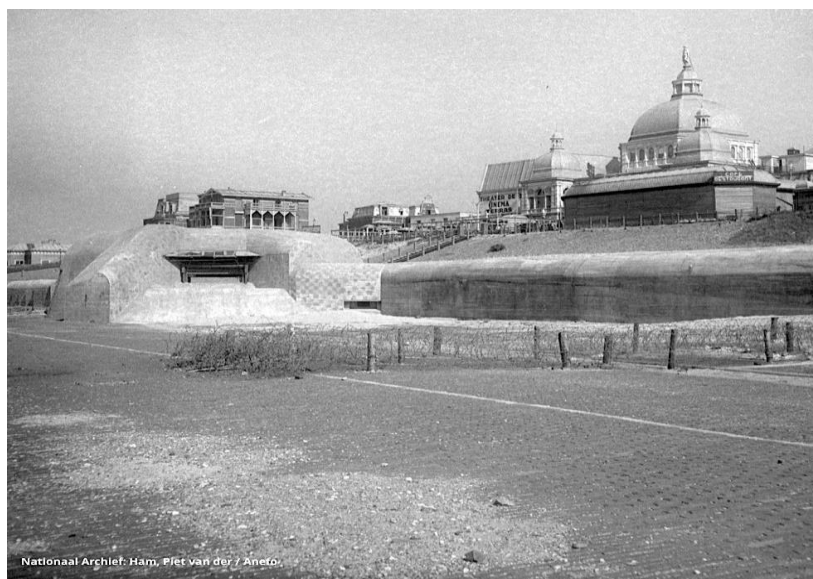
Scheveningen

Het Bureau Nationale Veiligheid werd in Scheveningen gevestigd in eerste instantie in het Grand Hotel. Dat was nog intact maar Scheveningen zag er vreselijk uit. Het had deel uitgemaakt van de Atlantikwall en was lang verboden gebied geweest.

Van de hele kuststrook waren alle mensen uit hun huizen weggestuurd, een hele strook huizen was afgebroken en voor de rest was het helemaal leeg.

Op het strand stonden allemaal palen, vrij dicht bij elkaar want de Duitsers wilden niet dat daar vliegtuigen konden landen.

Aan de boulevard stonden grote kazematten (bunkers) (*Foto onder*).

Direct na de bevrijding had de Albrechtgroep voor een paar weken in het land enkele van die lege huizen in gebruik genomen waar mensen van deze verzets-inlichtingengroep even met elkaar konden bijkomen. In Scheveningen op de Cremerweg was ook zo'n huis en daar zat Dirk. Het was een hele groep mensen die Marchien voor het merendeel niet kende, maar ze wist dat het allemaal Albrechtmensen waren. De meesten liepen in uniform liep vanwege het BNV. Marchien mocht daar logeren om te proberen een huis te zoeken.

Marchien: "Het was nog steeds Spergebiet. En als je erin wilde, moest je een permit hebben en die had ik niet.

Maar ik wilde een huis zoeken want we moesten daar ergens gaan wonen, maar ik wist daar nergens de weg. Ik liep maar wat aan en kwam toen, naar ik achteraf gemerkt heb, terecht in het Statenkwartier: Alles was daar leeg; helemaal leeg. Ik kwam bij een huis, daar stonden de deuren op een kier open.

Ik ben daar maar es naar binnen gelopen en toen ik helemaal boven was sloeg er ergens een deur dicht ... ooh, wat was ik bang. Want er was nergens iemand, er was geen huis bewoond.

Op de Frederik Hendriklaan was één drogisterij waar alweer mensen woonden.

Ik ging daar naar binnen en ik zei: 'Weet u ook iets van die huizen hier; hoe dat hier gaat en wie de eigenaar is en ik kreeg nog een hint van ze, ... maar eenmaal buiten werd ik aangehouden door een patrouille militairen en die vroegen mijn 'permit'.

En ik zei: 'ik heb geen permit. Ik probeerde mij er nog uit te redden door te zeggen waar ik logeerde, maar niets hielp, ik moest mee naar de wachtpost.

Die militairen liepen te patrouilleren om houtdieven te betrappen als ze in de huizen hout gingen slopen. Want het gebeurde dagelijks dat mensen hout wilden hebben om te verkopen en dan roofden ze zo'n huis leeg, de deuren eruit, vloerplanken en kastplanken en zo.

Dus ik liep in optocht met de houtdieven.

De baas van die militairen wilde eerst zijn ronde afmaken zodat we wel drie kwartier moesten lopen voordat we bij de wachtpost op de van Boetzelaerlaan aankwamen.

Een van de andere militairen protesteerde dat wij zo lang moesten meelopen, maar hij zei: 'Niks ervan, we lopen de hele route af!'

Nou daar gingen we (*lachend*). Opgebracht op de van Boetzelaerlaan heb ik weer mijn hele verhaal gedaan, maar er was geen belangstelling voor. Het begon al donker te worden en ze wisten op de Cremerweg helemaal niet waar ik bleef.

En ik vond het toch ook wel een beetje eng om in het donker weer terug te lopen, ook omdat er werd gezegd dat er af en toe nog geschoten werd.

En er was nergens verlichting. Toen kwam er een nieuwe wachtcommandant en toen kreeg die knaap die mij had gearresteerd, nou ... die hééft toch op z'n ziel gehad!

'Wat was je opdracht?' 'Nou, houtdieven vangen ...' 'en wát deed die dame dan?' 'Nou ja, die liep daar ...' En had die hout gestolen?'

Hij kreeg echt op z'n duvel.

Er werd een andere officier gecharterd en die moest met mij mee met zijn fiets aan de hand om mij naar de Cremerweg te brengen.

Bij de Nieuwe Parklaan kwamen al twee auto's ons tegemoet met schijnwerpers erop want die waren mij aan het zoeken. Het verloren schaap was weer terecht", zo vertelt Marchien.

Koningin Wilhelmina

Niet veel later vonden Dirk en Marchien een huis in een ander deel van Scheveningen.

Koningin Wilhelmina kwam terug en wilde niet in een paleis gaan wonen nadat het volk het zo moeilijk had gehad en velen geen plek meer hadden om te wonen. Overigens waren die paleizen door de Duitsers beestachtig bewoond.

Marchien: "Zij ging niet zo ver bij ons vandaan op de Nieuwe Parklaan wonen, in drie huizen naast elkaar, één voor haar, één voor de hofhouding en één voor de bewaking. En zo gebeurde het dat we een keer op zondag naar de kerk gingen, Dirk nog in uniform en daar kwam zij opeens aanlopen met nog iemand achter haar.

'Oh'...zei Dirk, 'nu moet ik halthouden en front maken'. Ik schoot ervan in de lach (lachend), ik had daar nog nooit van gehoord. Maar ja, wij moesten wachten, nou ja ... we bleven keurig op de rand van de stoep staan tot ze gepasseerd was en zij neeg heel plechtig, keek ons aan, knikte twee keer naar ons (nog steeds lachend) wij voelden ons toch wel heel wat, ... na al die oorlogsjaren, dat was een hele gebeurtenis hoor."

Huis Koningin Wilhelmina, Parklaan 110, Den Haag